

СТАН ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ УСНОЇ ДИСКУРСИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ У СТУДЕНТІВ МОВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

У статті представлений аналіз сформованості дискурсивної компетенції у студентів мовних спеціальностей. Висвітлюється сутність дискурсивної компетенції у навчанні іноземних мов. Представлені результати проведеного анкетування.

Ключові слова: дискурсивна компетенція, дискурс, комунікативна компетенція, типи дискурсу, комунікативна ситуація, усне мовлення, комунікативна діяльність, комунікативна зорієнтованість.

Протягом останніх років в українській методиці навчання іноземних мов приділяється велика увага формуванню різноманітних компетенцій студентів. Ця проблема досить плідно вивчається науковцями і методистами як у загальнотеоретичному плані, так і в практичній діяльності щодо виявлення найбільш оптимальних способів формування цих компетенцій.

Слід зазначити, що особливе місце у сучасних дослідженнях з цієї теми посідають такі, що присвячені формуванню дискурсивної компетенції, яка є найменш дослідженою в галузі теорії навчання іноземних мов.

Актуальність обраної теми обумовлена реформуванням системи освіти України та визначенням основних тенденцій у площині вивчення та викладання іноземних мов. Провідною задачею сучасної мовної політики є встановлення взаєморозуміння, взаємодії та тісних контактів між представниками різних культур. Мова йде, перш за все, про формування в студентів рис вторинної мовної особистості, картини світу, що характерна для носіїв певної іноземної мови, особистої зацікавленості майбутніх фахівців в оволодінні іноземною мовою не лише як метою навчання, але й як засобом активного пізнання навколишнього об'єктивного середовища. При цьому головна увага зосереджується на посиленні практичного боку оволодіння іноземною мовою, на організації навчання, спрямованого на формування комунікативної компетенції.

Однією з найважливіших складових комунікативної компетенції є дискурсивна компетенція, теоретичним підґрунтям якої виступає сучасна теорія дискурсу (В. Карасик, А. Кібрик, О. Кубрякова, М. Макаров, І. Руберт, К. Седов, О. Селіванова). У сучасній науковій парадигмі найчастіше оперують поняттям “дискурс” на позначення тексту в подієвому аспекті. Відповідно у процесі професійної підготовки вчителів іноземної мови вагоме місце мають посідати ознайомлення і опанування дискурсивними моделями спілкування. Робота з дискурсом сприяє формуванню вмінь орієнтуватись у комунікативній ситуації, ураховувати контекст комунікативної взаємодії, добирати відповідні ситуації дискурсу, розрізняти і вживати ключові маркери дискурсів.

Об'єктом нашого дослідження виступає дискурсивна компетенція. А *метою* дослідження є формування усної дискурсивної компетенції у студентів мовних спеціальностей.

Проблему дискурсивної компетенції досліджували такі вітчизняні та зарубіжні вчені, як Н. Єлухіна, С. Суворова, О. Кучеренко, Ф. Бацевич, Г. Орлова, В. Карасик, О. Щукін, М. Макаров, Н. Арутюнова, J. Caron, G. Chaveau, J. Dubois, M. Giacomo, L. Guespin.

Дискурсивна компетенція розглядається вченими (С. Суворова, Н. Єлухіна, О. Кучеренко) як знання різноманітних типів дискурсів та правил їх побудови, а також уміння їх будувати та інтерпретувати відповідно з комунікативною ситуацією [1; 2; 4]. Крім того, дискурсивна компетенція означає здатність сприймати й створювати тексти різних жанрів залежно від комунікативних намірів людини у рамках певної ситуації спілкування [3].

Для дискурсивної компетенції важливими є такі питання, як – от: визначення теми, напрямку виступу, логічних прийомів розповіді (аналіз, синтез, порівняння, узагальнення), шляхів зв'язку мовлення за допомогою слів, словосполучень, речень, повторів, що

виражають суб'єктивне відношення, мовні засоби створення емоційної забарвленості та суб'єктивну оцінку мовлення.

Відповідно до змісту та мети дослідження нами було розглянуто чинні програми підготовки вчителя англійської мови в аспекті формування його дискурсивної компетенції. Так, більшість програм, ухвалених Міністерством освіти і науки України (“Програма з англійської мови для університетів і інститутів (п’ятирічний курс навчання)”, “Програма з методики викладання іноземних мов”, “Освітньо-професійна програма підготовки фахівців зі спеціальності “Мова та література” (англ, нім.)”) передбачають комунікативну зорієнтованість процесу навчання іноземних мов і акцентують увагу на розвиток іншомовної комунікативної компетенції з усіма її складниками, одним з яких є дискурсивна компетенція.

Натомість, аналіз базових підручників, призначених для студентів факультетів та відділень англійської мови ВНЗ (“Практичний курс англійської мови” (1-5 курси) під редакцією В.Аракіна, “Практичний курс англійської мови” (частина 1,2,3) за редакцією Л.Черноватого та В.Карабана, “Англійська мова для студентів гуманітарних факультетів та факультетів іноземних мов” під редакцією Л.О.Кочетової) не передбачає достатню кількість вправ, безпосередньо спрямованих на формування дискурсивної компетенції студентів мовних спеціальностей.

З метою виявлення рівня сформованості дискурсивної компетенції було проведено анкетування серед студентів мовних факультетів.

Розглянемо результати анкетування студентів третього та четвертого курсів. Метою анкетування, в якому брали участь 170 студентів третіх та четвертих курсів факультетів іноземних мов ВНЗ України, було з’ясувати стан володіння студентами дискурсивною компетенцією. Анкетування проходило у вересні-жовтні 2009-2010 навчального року. Представимо одержані результати.

Перше запитання анкети вимагало від респондентів підкреслити з поданих варіантів правильні визначення поняття “дискурсивна компетенція”. За даними анкетування, тільки 24% майбутніх учителів відзначили обидві правильні дефініції: “дискурсивна компетенція – це знання різноманітних типів дискурсів та правил їх побудови, а також уміння їх будувати та інтерпретувати відповідно з комунікативною ситуацією”, “дискурсивна компетенція – здатність поєднувати окремі речення у зв’язне усне або письмове повідомлення, дискурс, використовуючи для цього різноманітні синтаксичні та семантичні засоби когезії”; 59,5% студентів підкреслили одну правильну відповідь; 9,5% обрали помилкове визначення дискурсивної компетенції: “дискурсивна компетенція означає здатність будувати та керувати мовленням лише у лінгвістичному значенні” та у 7% респондентів відповіді були неповними та неточними: “дискурсивна компетенція – це знання різноманітних типів дискурсів”.

Аналіз відповідей на друге запитання “Чим відрізняється поняття “дискурс” від поняття “текст?” засвідчив, що 14,7% респондентів вважають, що текст відноситься до писемної форми, а дискурс – до усної; 76,5% студентів помилково вважають, що різниці між цими поняттями взагалі не існує. Решта опитуваних, 8,8% студентів, залишили означене питання без відповіді.

Наступне запитання вимагало від студентів назвати типи дискурсів. З’ясувалося, що ніхто з респондентів не зміг вичерпно відповісти на це запитання. 74% опитуваних назвали тільки деякі типи дискурсів, як-от: політичний дискурс, науковий дискурс, буттєвий дискурс; 11% обмежилися одним типом дискурсу. Решта опитуваних, 15% студентів, зовсім не знали типів дискурсу.

На запитання “Як співвідносяться поняття “дискурсивна компетенція” і “комунікативна компетенція?” правильна відповідь “дискурсивна компетенція входить до складу комунікативної” була у 16% опитуваних; 28% студентів помилково вважають, що подані поняття взагалі не можна співвідносити; 9% респондентів залишили означене питання без відповіді, і 47% об’єднують ці поняття, тобто вважають їх еквівалентними.

П’яте запитання вимагало вказати, у курсі яких дисциплін студенти знайомилися з поняттям “дискурсивна компетенція”. Так, 27,3% опитуваних виокремили такі навчальні

дисципліни, як “Методика викладання іноземних мов”, “Педагогіка”, “Теорія мовної комунікації”, “Практика усного та писемного мовлення”; 48,7% назвали “Методика викладання іноземних мов” та “Практика усного та писемного мовлення”; 16% респондентів обмежилися однією дисципліною “Методика викладання іноземних мов”; 8% студентів відзначили, що зовсім не зустрічалися з поняттям “дискурсивна компетенція”.

Метою наступного запитання було дати визначення поняття “педагогічний дискурс”. 12% опитуваних дали правильні визначення означуваного поняття: “педагогічний дискурс – система динамічного процесу, яка функціонує в освітньому середовищі ВНЗ, що включає учасників дискурсу, педагогічні цілі і змістовну складову; 22% респондентів дали приблизну відповідь, як-от: “педагогічний дискурс – це різновид дискурсу, який функціонує в межах освітньої діяльності”. На жаль, 66% студентів дали невірні відповіді.

Позитивну відповідь на запитання “Чи містить підручник, на основі якого здійснюється навчання іноземної мови, вправи на формування дискурсивної компетенції?” дали 73% респондентів; 27% студентів вважають, що таких вправ в навчальних підручниках зовсім не існує.

Аналіз відповідей на останнє запитання “Чи необхідне формування дискурсивної компетенції у майбутнього викладача іноземних мов?” засвідчив, що 25% вважають, що надзвичайно важливо приділяти увагу формуванню дискурсивної компетенції у процесі навчання іноземних мов; для 30% студентів формування дискурсивної компетенції у майбутнього викладача іноземних мов є однією з необхідних умов навчання; 45% респондентів вважають, що таке формування не обов’язкове.

Отже, зіставлення анкетних даних у формі відповідей засвідчило, що у більшості студентів виникли труднощі з визначенням поняття “дискурс” та “дискурсивна компетенція”, а також із співвідношенням понять “комунікативна компетенція” і “дискурсивна компетенція”. Переважна більшість опитуваних не змогли охарактеризувати поняття “педагогічний дискурс” або назвати типи існуючих дискурсів. Респонденти назвали спектр дисциплін, у курсі яких висвітлюється поняття “дискурсивна компетенція”, що підтверджує перспективність використання міжпредметних зв’язків у процесі формування дискурсивної компетенції майбутніх викладачів іноземних мов. Дані опитування свідчать про усвідомлення студентами необхідності формування дискурсивної компетенції у процесі навчання іноземної мови.

Відтак, проведений нами аналіз програм, навчальних підручників та результати анкетування показали необхідність формування дискурсивної компетенції студентів мовних спеціальностей і констатували відсутність цілеспрямованої роботи з її формування, що обумовлює низький рівень сформованості англомовної усної дискурсивної компетенції у студентів мовних спеціальностей. Таким чином, виникає необхідність розробки методичної системи, яка передбачала б формування англомовної усної дискурсивної компетенції у студентів мовних спеціальностей.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Елухіна Н.В. Дискурсивная компетенция и её роль в овладении иноязычным профессиональным общением //Профессиональная коммуникация как цель обучения иностранному языку в неязыковом вузе: Сб. науч. тр. – Вып. 454. – М.: Изд-во Московского лингвистического ун-та, 2000. – С. 60-65.
2. Кучеренко О.И. Формирование дискурсивной компетенции в сфере устного общения (Французский язык, неязыковой вуз): Дис. ... канд. пед наук: 13.00.02: Москва, 2000. – 184 с.
3. Методика обучения иностранным языкам в средней школе: Учебник / Н.И. Гез, М.В. Ляховицкий, А.А. Миролюбов и др. – М.: Высшая школа, 1982. – 373 с.
4. Суворова С.Л. Формирование коммуникативно-дискурсивной культуры будущих учителей: Дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.08: Челябинск, 2005. – 380 с.
5. Chaveau G. Analyse du discours politique. – Paris: Dalloz, 1978. – 325 p.
6. Dubois J., Giacomo M., Guespin L. Dictionnaire de linguistique. – Paris: Larousse, 1974. – 629 p.
7. Guespin L. Types de discours, ou fonctionnement discursifs // Langages. – №41, 1976. – P. 44-57.

Амирагова Н.С.

ПОЛОЖЕНИЕ ФОРМИРОВАНИЯ АНГЛОЯЗЫЧНОЙ УСТНОЙ ДИСКУРСИВНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ У СТУДЕНТОВ ЯЗЫКОВЫХ СПЕЦИАЛЬНОСТЕЙ

В статье представлен анализ сформированности дискурсивной компетенции у студентов языковых специальностей. Освещается сущность дискурсивной компетенции в обучении иностранным языкам. Представлены результаты проведенного анкетирования.

Ключевые слова: дискурсивная компетенция, дискурс, коммуникативная компетенция, типы дискурса, коммуникативная ситуация, устная речь, коммуникативная деятельность, коммуникативная ориентация.

Amiragova N.S.

THE STATE OF ENGLISH ORAL DISCOURSE COMPETENCE FORMATION OF LANGUAGE DEPARTMENT STUDENTS

In the article analysis of discourse competence formation of students of language departments is presented. Main points of discourse competence in foreign language teaching are brought to light. The results of the conducted questionnairing are presented.

Key words: discourse competence, discourse, communicative competence, types of discourse, communicative situation, oral speech, communicative activity, communicative awareness.

УДК 378.24

Байша К. М.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА ПІДГОТОВКИ ЕФЕКТИВНОГО МЕНЕДЖЕРА

У межах статті виокремлено мінімальний перелік базових показників, які детермінують основні змістовні блоки спеціалістів та розкрито сутність “самоорієнтованого навчання студентів” як ефективної технології підготовки майбутніх менеджерів.

Ключові слова: ефективний менеджмент, система підготовки майбутніх менеджерів, професіограми менеджера, технологія “самоорієнтованого навчання”

Постановка проблеми. Багатовікова практика суспільного розвитку засвідчує, що успішна економіка – це, перш за все, ефективний менеджмент. Принципово нові умови ділової активності, які виникають на посткризовому економічному просторі України, якому сьогодні притаманні структурна перебудова і руйнування виробничо-господарських зв'язків, інфляція і скорочення державного фінансування, кардинальним чином змінюють вимоги до провідних професійних якостей менеджерів як найважливіших ситуаційних чинників успішності будь-якої фірми (виробництва чи організації). Зміна певної усталеності економічних відносин та бізнес-середовища країни на сучасну турбулентність і непередбачуваність потребують перегляду системи підготовки (змісту і технологій) майбутніх менеджерів – управлінців середньої і низової ланок (керівників і старших спеціалістів), оскільки від ступеня сформованості їх компетентності залежить успіх підприємства.

Аналіз останніх досліджень. Проблема підготовки фахівців економічної галузі не нова. Численна група науковців досліджувала її різні аспекти: філософські (М. Зотов, Т. Гізерман, В. Ільїн, Б. Яровий); соціологічні (Л. Буєва, С. Струмилін); методологічні (А. Амєнд, Ю. Васильєв, Г. Глебов, А.Прутченков, Б. Райзберг, Т. Скиба); психолого-педагогічні (М. Д'яченко, В. Монахов, І.Сасова, В. Сімоненко). Значний внесок у дослідження індивідуально-психологічних особливостей особистості сучасного менеджера